

28 جنوری 2016

داکتر سید عبدالله کاظم

دلایل توافق به متارکه و توقف جنگ در جبهات سه گانه استقلال علیه قوای انگلیس

(قسمت سوم و آخر)

فرمان شاه امان الله غازی عنوانی سپه سالار محمد نادرخان

در این قسمت مقاله میخوانم در ارتباط موضوع یک فرمان دیگر شاه امان الله را عنوانی سپه سالار محمدنادرخان که فقط 11 روز بعد از فرمان مورخ 7 سرطان 1298 صادر گردیده است و حاوی یک تعداد هدایات مهم در زمینه میباشد، نقل کنم. اما قبل از آن جهت معلومات مختصر لازم به تذکر میدانم که سردار محمد نادرخان در مدت پنج سال اخیر سلطنت امیر حبیب الله خان سراج الملت به رتبه سپه سالار حضور مقرر شده بود؛ در شب اول برج حوت سال 1297 (مطابق 21 فبروری 1919)، هنگامیکه امیر در استراحتگاه تفریحی خود در کله گوش لغمان در حال خواب بود و بطور مرموز به شهادت رسید، محمد نادرخان در خیمه گاه شاهی در آن شب حضور داشت (شرح مختصر موضوع - غبار: "افغانستان در مسیر تاریخ، جلد اول صفحه 741)؛ فردای آن شب او به امارت سردار نصرالله خان (برادر امیر شهید و عم امان الله خان) بیعت کرد و در همان هفته در اثر قیام عساکر در جلال آباد محبوس و از آنجا تحت الحفظ به کابل آورده شد. در برج حمل 1298 از حبس رها و از حضور اعلیحضرت امان الله خان به قیادت فوج نظام شاهی (رساله شاهی) مقرر گردید در همین ماه شاه امان الله اعلام جهاد علیه انگلیس کرد و محمد نادرخان را به قیادت قوا در محاذ جنوبی با حفظ رتبه سپه سالاری آنهم مشروط به ایفای خدمت در جهاد استقلال گماشت. (در آنوقت در قوای عسکری افغانستان فقط دونفر به درجه سپه سالاری رسیده بودند: یکی صالح محمد خان که به حیث قوماندان قوا در محاذ مشرقی توظیف گردید و دیگر محمد نادرخان)

حین ابلاغ وظیفه جدید سپه سالار محمد نادر خان از حضور شاه امان الله خواهش کرد که اگر اجازه بفرمایند حضرت فضل محمد مجددی (شمس المشایخ) و حضرت فضل عمر مجددی (نور المشایخ) را به حیث علمای دینی و دو برادر خود را هر یک شاه ولی خان و شاه محمود خان را به حیث یاورهای نظامی با خود در آن محاذ همراه داشته باشد. اعلیحضرت پیشنهاد او را منظور کرد و آنها بتاريخ اول ثور 1298 (22 اپریل 1919) بصوب ماموریت بزرگ خود روانه شدند. (تفصیل موضوع در کتاب وکیلی فوقلزائی: "نگاهی بتاریخ استرداد استقلال افغانستان"، از صفحه 59 تا 69)

د پانو شمیره: له 1 تر 5

افغان جرمن آن لائن په درنښت تاسو همکارۍ ته رابلئې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

با این مقدمه کوتاه اکنون برمیگردم به موضوع اصلی این قسمت از مقاله که نخست متن فرمان اعلیحضرت را به جواب عریضه سپه سالار موصوف اقتباس میدارم و در پایان به استناد یک فرمان دیگر البته توضیحاتی در زمینه تقدیم میشود.

فرمان شاهی به امضای اعلیحضرت شاه امان الله بتاريخ 7 سرطان 1298 (29 جون 1919) به این عبارت صادر شده است (اقتباس از کتاب: "نگاهی به تاریخ استرداد استقلال"،... صفحه 95 تا 98)

شروع فرمان :

«عالیجاه عزت و عزیزی بنیان اخوی سردار محمد نادر خان سپه سالار را واضح خاطر باد!

درباب مراسله که به جهت وایسرای هند سابق ارقام و ارسال فرموده بودیم، همان است که نقل آنرا برای شما ارسال داشته بودیم. حال یک قطعه جواب مراسله مذکور از طرف وایسرای هند بتاريخ حال رسید. نقل مراسله مذکوره و جوابی که از حضور اعلیحضرت والا ارقام و ارسال گردید، برای استحضار خاطر شما ارسال داشتیم تا دانستگی برای شما حاصل گردد و لکن در مراسله خود وایسرای نوشته است که: فوج های خود را در هر موضع که باشند، از مقابل فوج انگریزی بقدر مسافت بیست میل دور کنید. و این مسئله را شرط اعظم مصالحه قرار داده اند. اعلیحضرت والاى ما - ده میل را که عبارت از پنج گروه باشد، منظور فرموده اند. بنابراین برای شما اطلاع فرمودیم که:

اول - عالیجاه ارجمند شاه محمود خان را خبر و سررشته میدید که فوج نظامی خود را از "پیوار" از مقابل فوج انگریز بقدر ده میل که عبارت از چهار و نیم یا پنج گروه میشود، واپس بیاورد.

دوم - عالیجاه ارجمند عزیز شاه ولی خان جرنیل وزیرستان را اول در این وقت از رفتن وزیرستان معطل می کنید، مگر دانسته او میدارید که به همین طور جای برود که به اندازه ده میل از فوج انگریز دور باشد و در آنجا بوده سررشته خود را از دست نمیدهد و از همان ده میل را واگذار شده، واپس فوج خود را می آورید. ملکان و نفری افغان بر آن حدود را تأکید کنید که نگهداری همان حدود ده میل را بکنید.

سوم - درباب بیرق دولت علیه افغانستان هرگاه تاحال در وزیرستان بالا نکرده باشند، حال معطل گذاشته برای مردم بگویند که بیرق درست در کابل ساخته میشود و در ثانی میرسد و اگر بیرق موصوف را بالا کرده باشند، خیر.

چهارم - اشتهارهاییکه خود شما نمونه آنرا ارسال داشته بودید، اگر نشر نکرده باشید، حال معطل کرده نزد خود نگاهدارید و اگر نشر شده باشد، خیر.

پنجم - سررشته نگهداشت نفری که شما کرده اید که یعنی بقسم نوکر [مستخدم در بدل معاش] نگهداشته شده، جاهاییکه گرفته شده، برای شان سپرده میشود و نگهدارند، درست است نفری مذکور نگهداشته شوند.

ششم - نفری فوجی خود را که از مقابل فوجی انگریز آنرا بقدر ده میل واپس میخواهند به سبب احتراز آنها میباشد، مگر بعد از ده میل اینطرف را خالی گذاشته نشود و نگهداری آن بدرستی کرده شود تا

فقرات گفتگوی صلح تمام شود. اگر صلح بشرف و عزت افغانستان میباید، خوب و الا گذاشتنی اش نیستیم. ضرور است که جنگ شود. باید بهر صورت خود را آماده جنگ داشته باشید.

هفتم - هرگاه درین وقت بقرار خواهش آنها بقدر ده میل فوج خود را واپس بخواهید، ایراد کلی شان درین فقره خواهد بود و خلاف وعده هم کرده نشود.

هشتم - باید مردم شما بهر صورت از جوش و خروش خودها نمانند. جواب صلح و گفتگوی آن معلوم شود و ظاهراً دربین نفر خود همین طریق معلوم نمائید که بدانند و فوج خود را ده میل واپس برند، لاکن بیک مصلحت واپس برده شوند که نفری خود شما هم بدانند و همان جاهای ده میل مذکوره را واگذار میشوید برای خود نفری همان حدود بسپارید که نگهداری کنند [یعنی فاصله بین ده میل را به خود مردم بگذارید که نگهداری کنند و عسکر دولتی در آن فاصله نباشد - نویسنده].

نهم - اگر آنها در حدودات مذکور خیال پیش قدمی و یا همراه مردم رعایای آن حدود خیال جنگ را بکنند، شما فوری برای منصبدار فوج مذکور بنویسید که از برای ما حکم رسیده که جنگ را معطل داشته بقدر ده میل از مقابل فوج شما دور بودیم و جنگ را متارکه فرموده اند. شما باید که از حدود تجاوز نکرده به کس غرضدار نباشید تا فقره صلح معطل میباشیم و شما بدولت خود مسئول معلوم بوده و الا برای جنگ آماده خواهید بود. باید بهر صورت در هر باب خود را تیار و آماده میدارید و از هر طرف آدم ها مقرر کرده خود را واقف میسازید و از احوالات آنها بحضور والا معروض داشته باشید تا از پرده غیب چه بظهور خواهد رسید. زیاده تفویض کارها بخداوند است، از اینطرف والا بهرجهت آسوده و مطمئن خاطر باشید که از مرحمت الهی خیریت است فقط.

مکرر اینکه: یک قطعه عریضه مورخ 27 رمضان المبارک 1337 ق (مطابق 4 سرطان 1298 ش - 26 جون 1919م) نیز به ملاحظه حضور والا رسید، شرحی که از پریشانی انگریز و خالی کردن تهاته و برداشت گادرهای پل ویران شان اطلاع حاصل شد. دوم در خصوص اراکین مجلس صلح که به راولپندی رفته اند، دانسته کرده شود که تا حصول شرایط خیر سلطنت افغانستان و جمله اهل اسلام آماده گی زیاد نمایند چرا که از مورچه بندی دریای اتک و کشیدن اسباب های این سمت دانسته میشود که از سرحد دل خود را کنده، خیال خالی کردن را دارند، دانسته و حالی شدیم.

از نقل مراسله و ایسرای و نقل مراسله حضور والا دانسته شما به درستی میشود باید بهر صورت متوجه بوده اشتهاارات خود را اگر نشر نکرده باشید، نگهدارید و رفتن رکاب باشی [مقصد از شاه ولی خان است - نویسنده] را معطل نکرده روانه میدارید و دانسته او میکنید که همین طور جای برود که به اندازه ده میل از فوج انگریز دور باشد. مگر در باب اشتهاارهاییکه درباب مقرری رکاب باشی به منصب جرنیلی وزیرستان نوشته اید، هرگاه نشر نکرده باشید، خود رکاب باشی و اشتهاارها را نگاهداشته معطل میگذارید و اگر نشر شده باشد، باید رکاب باشی بهمین طور جای برود که ده میل از فوج آنها دور باشد.

زیاده از خداوند شما را معزز و نیکنام میخوایم و از حضرت باری تعالی عزا سمه میخوایم که این عید سعید را برای شما و تمامی اهل اسلام مبارک و میمون داشته، دشمنان دین مبین را از صحنه روزگار براندازد. (تحریر یوم یکشنبه 30 شهر رمضان المبارک سنه 1337)

امضا : امیر امان الله (ختم فرمان)

برطبق فرمان فوق موضوعاتی را که اعلیحضرت به سپه سالار هدایت داده بودند، سپه سالار طی چند نامه عرایض خود را بحضور شاه تقدیم داشته، چنانکه در نامه مورخ 9 ماه شوال المکرم و 24 و 26 آن ماه سپه سالار نوشته بود: «عرض میدارم که اگر موضع را که نظامی "پیوار" سنگر گرفته خاص بسرحد بخشی است و موضع مذکور اگر خالی شود، بدست دشمن بیفتد، بعد از آن در جاجی تا لهوگرد و کابل هیچ استحکام برای مدافعه دشمن نمی باشد. اگر چهاونی خوست را انگریز خواهش میکرد که خالی کرده شود، چندان اهمیت برای ما نداشت مثلیکه خط مدافعه پیوار کوتل اهمیت دارد...» و نیز سپه سالار در معروضه خود علاوه کرده بود که: «دریاب وزیرستان اول در مواقع متارکه کندک توپخانه که در "وانه" مقرر شده بود، واپس به ارگون طلب نمودم، بعد از آن بقرار امر حضور ارجمند شاه ولی خان را بحضور اقوام مسعود و وزیر اظهار جرنیلی وزیرستان را و سر و سرشته توپ و نفری و یراق آنها را اظهار کرده و اشتها را نشر کرده که یک جوش و خروش زیاد برای اقوام مذکور پیدا شد و ناامیدی شان که از باعث متارکه و غیره پیدا شده بود، بیک خوشی و تسلی مبدل شد...». همچنان سپه سالار در مورد بلند کردن بیرق در وزیرستان عرض حال کرده و نوشته بود که: «آدم روانه کردم بیرق و غیره را بهر جا که باشد، معطل نمایند و اگر چه ازین معطلی ناامیدی برای شان [مردم آنجا] پیدا می شد، اما مجبوراً معطل کردم..» و نیز علاوه داشت که: «استحکامات ما در پیوار همین حالا بقدر سیزده میل از دشمن دور است.»

اعلیحضرت شاه امان الله طی فرمان مورخ 5 اسد 1298 (28 جولای 1919) عنوانی سردار محمد نادرخان به جواب چند مکتوب موصوف ضمن صدور بعضی هدایات و توصیه های مکرر با تفصیل ارقام داشت که یک نکته مهم آن با اختصار ذیلاً تقدیم میشود:

«در عریضه مورخه 26 شوال المکرم ارسالی شما شرحی از اداره ها و پریشانی انگریزها و اندازه نقصان شان را که ده روزه میباشد و برای شان رسیده، دو سه صفحه معروض داشته بودید، سراپا از ملاحظه حضور والا گزارش یافت. سراپا عرایض شما را که تاحال معطل فرموده بودیم، باین سبب بود که یک دفعه احوال وفد صلح که مع الخیر در هندوستان رفته اند، معلوم شود. همان بود که عریضه عالیجاه عزت همراه ناظر داخلیه [مقصد از علی احمد خان لویناب است که رئیس هیئت افغانی در مذاکرات صلح منعقد راولپندی توظیف شده بود] بحضور والا رسید که از نقل عریضه عالیجاه موصوف مفهوم میگردد که انشاءالله تعالی صلح بشرف و عزت افغانستان حاصل خواهد شد، و اگر مقاصد همین داشته باشیم، دست بردار از مدعا و مقصد خود عزت و شرف افغانستان باشد، نخواهیم شد. خداوند معین و نصیر است. دیگر اینکه در خصوص واپس آوردن لشکر پیوار... اگر موازی سیزده میل از لشکر دشمن فوج ما دورتر شود، درست است.. قبل براین بخیال سرکار رسیده بود که فوجی ما با لشکر دشمن بسیار نزدیک خواهد بود... وقتیکه در واپس آوردن خود ضرری نمی دانید، در همان جا باشند و اگر میدانید ضرر کلی دارد، واپس در جای سابق شان برده شوند، مدعا که اعتراض بر شما گرفته نشود. بهر صورت باخبر خود بوده باشید، باقی درست است فقط تحریر یوم دوشنبه اول ذیقعد 1337» امضا: امیر امان الله (متن مکمل این فرمان دیده شود در کتاب: "نگاهی به تاریخ استرداد استقلال"، صفحه 99 تا 104)

با ذکر فرامین فوق و شرحی که در قسمت اول مقاله به عرض رسید، موضوع جنجال برانگیز قبول متارکه و توقف جنگ در جبهات سه گانه استقلال کشور را که از طرف انگلیسها پیشنهاد شده بود، در

د پانیو شمیره: له 4 تر 5

افغان جرمن آنالین په درننیت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلپکنی د لیکنیزې بڼې پازوالې د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولۍ

اینجا به پایان برده و از ورای این تحقیق مختصر میتوان به این نتیجه رسید که: با وجود مخالفت جدی بعضی از سران ملکی و نظامی دولت در مورد قبولی متارکه (از جمله حضرات مجددی، سپه سالار محمدنادرخان و سردار عبدالقدوس خان اعتمادالدوله و بخصوص تعداد زیاد سران قومی مسعود و وزیر که در جهاد محاذ جنوبی خدمات شایان کردند) شاه امان الله غازی باعزم متین و شهامت بینظیر جهت نیل به هدف عالی استقلال و با استفاده از موفقیت مختصر جنگ در جبهه جنوبی کوشید تا راه سیاسی را برگزیند و نخواست این یگانه هدف خود را با عواقب ناکامی در ادامه جنگ مواجه به خطر سازد و در نهایت توانست به حیث اولین شخصیت سیاسی در آنوقت راه سیاسی را از راه نظامی رجحان دهد و در قبال آن به حیث یک زعيم عالی مقام نه تنها در کشور، بلکه در جهان شناخته شود.

(پایان مقاله)

د پانو شمیره: له 5 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلپکنی د لیکنيزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ